

Tentoonstelling

Middelpunt Amsterdam

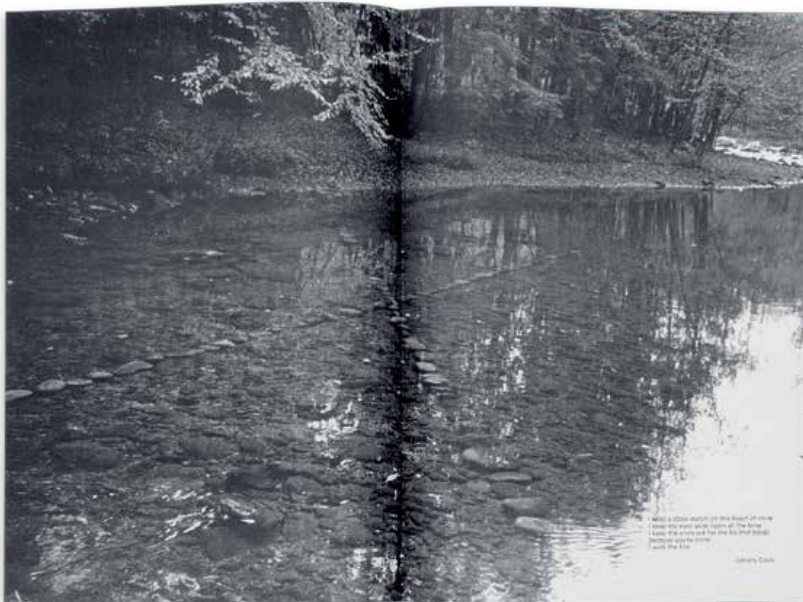
Kunstenaars als Sol LeWitt en Lawrence Weiner werkten graag voor de Amsterdamse galerie Art & Project, die tot 2001 bestond. Hun legendarische collectie 'bulletins' is nu integraal te zien in Nederland.
Door Sandra Jongenelen

Vergeet New York, Londen of Parijs. Wie in de jaren zeventig wilde weten waar het in de kunst om ging, reisde naar Amsterdam. Daar zette het Stedelijk Museum samen met galeriën en kunstenaars wereldwijd de toon. Galerie Art & Project, die in 1968 opende, speelde daarbij een belangrijke rol. Al vroeg toonden ze werk van internationale kunstenaars die in de decennia daarna zouden uitgroeien tot beroemdheden: Sol LeWitt, Lawrence Weiner, Daniel Buren, maar ook Nederlanders als Jan Dibbets en Gervan Elk. Galeriehouders Geert van Beijeren en Adriaan van Ravesteijn van Art & Project leven niet meer, maar hun kunstcollectie bleef deels bewaard. Ze schonken werk aan

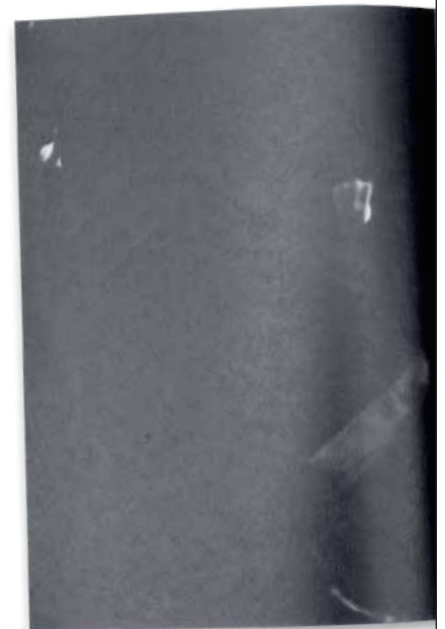
het Kröller-Müller Museum, het Gemeentemuseum Den Haag en Museum Boijmans Van Beuningen.

Het Museum of Modern Art (MoMA) in New York kreeg de bulletins die tussen 1968 en 1989 verschenen. Zes jaar geleden organiseerde het museum daar een tentoonstelling over. Nu is de hele collectie van 156 stuks voor het eerst te zien in Amsterdam.

Het woord 'bulletin' klinkt een beetje belegen, maar in feite zijn het kunstwerken op papier. Bijzonder is dat de galeriehouders voor elk bulletin één kunstenaar vroegen. Binnen de beperking van een vel A3-papier kreeg hij (slechts twee keer ging het om een vrouw) carte blanche. Bas Jan Ader zette op zijn editie uit 1975 een foto van zichzelf in een zeilboot met daarbij de tekst 'In search of the miraculous'. Korte

Bulletin 35 van Richard Long. In de foto staat een couplet uit de song 'I walk the line' van Johnny Cash.

tijd later startte hij een project met exact dezelfde naam, waarbij hij in een klein zeilbootje de Atlantische Oceaan probeerde over te steken. Hij verloor daarbij het leven.

In het pre-internettijdperk gebruikte Carl Andre zijn bulletin als oproepblaadje. De Amerikaan vroeg verzamelaars die zijn werk bezaten zich te melden, omdat hij een catalogus wilde samenstellen.

Nog radicaler

Soms was het publiek onderdeel van een kunstwerk. In Jan Dibbets' bulletin stond het verzoek de helft van het blad per ommekeer (gefrankeerd) terug te sturen. In de galerie in Amsterdam hingen plattegronden met daarop zwarte lijnen, die de reis lieten zien van de teruggekeerde exemplaren.

Om dat soort conceptuele kunst

Ian Wilson stuurde een leeg bulletin met alleen de datum. Er was geen tentoonstelling

draait het ook bij New Yorker Robert Barry, die van zijn bulletin een gedachte-experiment maakte. Aan de voorkant van zijn blad staan praktische gegevens als de openingstijden van zijn show. Binnenin typte hij de zin: 'During the exhibition the gallery will be closed.' Nog radicaler was Ian Wilson, die de lezer een leeg bulletin stuurde met alleen de datum. Er was geen tentoonstelling. Daniel Buren spande de kroon. Op zijn verzoek werd bulletin 24 zelfs niet gepubliceerd.

De eerste tien jaar rolden er 108 bulletins van de persen. Het waren de jaren waarin de conceptuele kunst floreerde, met Amsterdam als het middelpunt daarvan. Het is zoals in die cartoon van The New Yorker: vroeger, toen alles slechter was, was alles beter.

Art & Project Bulletins

t/m 18 dec., The Merchant House, Amsterdam, merchanthouse.nl

Gilbert & George maakten een aantal bulletins, onder meer in 1974.

Bas Jan Ader zette op zijn editie uit 1975 een foto van zichzelf in een zeilboot met daarbij de tekst 'In search of the miraculous'.

fd persoonlijk | zaterdag 31 oktober 2015 | 45

A modern take on the Amsterdam tradition of a merchant
A playful mix of life and commerce
A radical shift in showcasing contemporary art
Art space founded by Marsha Plotnitsky in 2012

The Merchant House
Herengracht 254
1016 BV Amsterdam
The Netherlands

Open:
Every Friday from
12:00-19:30 and
by appointment